

Aszódi szekeret fedez fel P. 50-es években, rossz utakon, homokban célirányosan haladó. Csapp kocsigyártó buzakereskedő lett. Német újságokat járát. Német kisasszony. Kuttyát tart. Népkörbe jár. Koldus lesz.

1—1 Podmaniczky fiú 4 500 hold. A lányok 300—400 holdat. F. le akar mondani anyjánál nővérei javára. Anyja ellenkezik. Ne tégy olyan dolgokat, amelyhez nem értesz. Egyedüli teher a lányok kiházásítása. Nem ismerjük a végrendeletet. Az ifjak 4 ló, livériás cseléd, szokatlan hintó. Hitbizomány, angolok. Ne gondolja senki, hogy arisztokratikus dölf mondatja velem e szavakat, — soha sem voltam arisztokrata, kedélyemnél, neveltetésemnél, s hajlamaimnál fogva inkább a demokrácia felé húzódtam. Özvegy anyák és nagy fiaik. Prém aszódi szatócs. Kastélyos (200 000 forintos) külföldi sorsjegy P. életében Pesten 5-en nyertek. Veszeszki tanító sorsjegyet vesz a bolt előtt Prémtől. 4 lovon Pestre.

Onnan haza (vízmósás) lábtörés. Veszeszki Pestre költözött. Aszódi templomban „Minden csak átmenet!”

Közlő: KRÚDY ZSUZSA

JÓKAI MÓR ÉS A BÉCSI SZABADELVŰEK

Baráti szívességből a közelmúltban érdekes, eddig ismeretlen Jókai-dokumentumok kerültek kezünkbe, amelyek végső soron Franz Frauenberger, az egykori osztrák szabadelvű egyesület régen elhunyt elnökének hagyatékából erednek. A kis gyűjtemény négy darabból áll, ezek: két újságkivágás, egy dedikált fénykép s egy német nyelvű Jókai-levél. Ezek egymást magyarázzák.

A német nyelvű újságcikkekből megtudjuk az előzményeket. A magyar millennium évében, 1896 augusztusában Franz Frauenberger vezetésével a bécsi szabadelvűek többszáz főnyi csoportja hatalmas arányú demonstratív tömegkirándulás keretében különvonatokon a magyar fővárosba látogatott. Itt egyebek közt egy deputációjuk tisztelgő látogatást tett Ráth főpolgármesternél és Gerlóczy Károly polgármesternél, lelkes ünnepség keretében megkoszorúzták a szabadelvűség magyar apostolának, Deák Ferencnek a szobrát, majd Franz Frauenberger Jókai Mórt is felkereste. Erről

az érdekes látogatásról külön beszámoló jelent meg a *Wiener Tagblatt* 1896. augusztus 21-i számában:

„Auch dem ungarischen Abgeordneten und berühmten Romancier Moriz Jokai stattete Frauenberger einen Besuch ab. Jokai empfing den Führer der Wiener Freisinnigen auf das herzlichste. Er gab seiner Freude lebhaften Ausdruck, dass die Wiener Liberalen in so grosser Anzahl nach Budapest gekommen sind. »Sie haben damit eine grosse That vollbracht«, sagte Jokai, »denn bei der heutigen Strömung, die in Wien herrscht, gehört wahrlich Muth dazu seinen Sympathien für die freiheitliche ungarische Brudernation in so offener, imposanter Weise Ausdruck zu geben. Die Anwesenheit der Wiener Freisinnigen in Budapest, sie wird das Band zwischen der liberalen Bevölkerung beider Hauptstädte noch fester knüpfen, sie wird den Kämpfern für Freiheit und Recht neue Kraft verleihen, auf dass sie dem Ansturme der Reaktion hüben und drüben erfolgreich Trotz bieten können. Der Idealismus schwindet immer mehr und mehr, der Liberalismus, dieser schöne, erhabene Gedanke, er ist leider im Niedergange begriffen, er scheint mit uns auszusterben. Mit Wehmuth erfüllen mich die Vorgänge in Wien, dieser an Schönheiten so reichen Stadt. Der Antisemitismus, diese entsetzliche Krankheit unserer Zeit, er zerstört und vernichtet die Einigkeit der Bürger, er demoralisiert dieselben. Man braucht nichts zu leisten, man braucht sich nur in die Brust zu werfen und zu sagen: ‚Ich bin Antisemit!‘, und die Menge läuft Einem nach und jubelt Einem zu. Wien thut mir leid, dass es so verhetzt ist.« — Beim Abschied überreichte Jokai Herrn Frauenberger zum Andenken an seinen Budapester Aufenthalt seine neueste Photographie und umarmte und küsste ihn wiederholt. Auf das tiefste gerührt verliess Frauenberger den populärsten Abgeordneten und Schriftsteller Ungarns.”¹

¹ „Frauenberger látogatást tett Jókainál is, a híres magyar regényírónál és képviselőnél. Jókai a legszívélyesebben fogadta a bécsi szabadelvűek vezérért. Élénk kifejezést adott örömének, hogy a bécsi liberálisok ilyen nagy számban jöttek Budapestre. »Ezzel Önök egy nagy tettet hajtottak végre« — mondta Jókai, — »mert a Bécsben uralkodó mai áramlat közepette valóban bátorság kell hozzá, ilyen nyílt, impozáns módon kifejezést adni a szabadság szerető magyar testvérmemzet iránt érzett rokonszenvnek. A bécsi szabadelvűek budapesti jelenléte szorosabbra fogja fűzni a köteléket a két főváros liberális lakossága között, új erőt fog kölcsönözni a szabadság és jog harcossainak, hogy ezek innen és túl eredményesen dacolhassanak a reakció rohamával. Az idealizmus egyre inkább enyészik, a liberalizmus, ez a szép, magasztos gondolat, sajnos, hanyatlóban van, mintha velünk már ki is halna. Fájdalommal tölt el engem, ami végbemegy Bécsben, ebben a szépségekben oly gazdag városban. Az antiszemitizmus, jelenkorunknak ez a borzalmas betegsége, feldúlja és megsemmisíti a polgárok egységét, és demoralizálja őket. Nem kell semmit se produkálni, csak a mellett döngötte kijelenteni: ‚En antiszemita vagyok!‘ és a tömeg együtt fut az illetővel és ünnepli. Fáj nekem, hogy Bécsset ennyire felheccelték.« — Bücsizáskor átnyújtotta Jókai Frauenbergernek új fényképét a budapesti tartózkodása emlékekül, átölelte és ismételtlen megcsókolta őt. Frauenberger mélyen meghatva távozott Magyarországnak legnépszerűbb képviselőjétől és írójától.”

Eddig a Wiener Tagblatt tudósítása. A benne említett fénykép Jókait díszmagyar-öltözékben ábrázolja. Magyar nyelvű falirata: *Frauenberger Ferencznek emlékül, 1896 14/8 Dr. Jókai Mór.*

Jókai fentidézett szavainak megértéséhez tudnunk kell, hogy „a bécsi hegyeken” akkoriban már igen csípős antiszemita szelek fújdogáltak, az antiszemitizmusáról és magyarellenességéről közismert Karl Luegert megelőző évben már Bécs polgármesterévé is választották, de akkor a császár még nem erősítette meg; ám a következő évben ez is bekövetkezett.

Frauenbergerre valóban mély benyomást tett a Jókaival való találkozás. Bécsben sem feledkezett meg róla. Bizonyos — bizonyára üdvözlő — iratok kíséretében meghívót küldött Jókainak egyesületük ülésére. Erre szóló válasz a gyűjtemény negyedik darabja: *Jókai sajátkezű — jellegzetes lila tintájú — német nyelvű levele. Szövege a következő:*

„Budapest 1897 Jan. 30.

Hochgeehrter Herr Praeses.

Ich fühle mich zum grössten Dank verpflichtet für die mir zugesendete liebenswürdige Urkunde, die ich unter meine schätzbaren Reliquien eingereiht habe.

Nach den schönen Worten sollen starke Thaten folgen. Die Wege des Fortschittes sind dornig: grosze Ideen fordern Opfer; der grösste Feind des Liberalismus ist die Bequemlichkeit. Ich wünsche dem Verband der oesterreichischen Liberalen einen Tropfen des liberalen Fanatismus.

Ihrer achtbaren Berufung zur Sitzung des hochgeachteten Vereines kann ich leider nicht Folge leisten. Mein Doktor ist daran Schuld, der mir Hausarrest verschreibt.

Ich wünsche Ihnen Gottes Hilfe in Ihren Unternehmungen, und Gottes Trost in Schicksalsschlägen, verbleibend

ihr aufrichtigster Verehrer
Dr. Jókai Mór”²

² „Budapest 1897. Jan. 30. — Igen tisztelt Elnök Úr! — A legnagyobb hálára kötelézve érzem magamat az elküldött szeretetreméltó iratokért, melyeket besoroztam értékes emléktárgyaim közé. — A szép szavak után következzenek erős tettek. Az előrehaladás útjai tövisesek: nagy gondolatok áldozatokat követelnek; a liberalizmus legnagyobb ellensége a kényelmesség. Az osztrák liberálisok egyesületének egy cseppnyi fanatizmust kívánok. — A nagyrabecsiült egyesület ülésére szóló megtisztelő meghívásának, sajnos, nem tudok eleget tenni. A doktorom a bűnös ebben, aki házi fogságot írt elő számomra. — Isten segítségét kívánom Önnek vállalkozásaiban, és Isten vigasztalását a sorscsapásokban. maradok legőszintébb tisztelője Dr. Jókai Mór”.

És hogy Frauenberger mennyire megbecsülte Jókai emlékét, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy ezt a néhány kedves ereklyét holtáig kegyelettel megőrizte és örökül hagyta utódainak, s íme — közvetve — valamennyiünknek, osztrákoknak, magyaroknak, akik még tisztelni tudjuk a Gondolat szabadságát s elődeink nemes humanizmusát.⁸

KUNSZERY GYULA

⁸ A cikkben említett Jókai-dokumentumok idő közben az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárának birtokába kerültek.